

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DÍJA: *Bem a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr., $\frac{1}{8}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árszámítás adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A vallástanítás kérdéséhez.

Magyar protestáns egyházunk történelméből tudjuk, hogy ez egyház eleitől fogva egyik elsőrendű kötelességének tartotta a nemzeti művelődés, tudományosság előmozdítását s e célra semmi tőle telhető áldozatot nagynak nem tekintett. E téren a multban nagy áldozatokat tett és nagy sikereket mutató egyházunkhoz ez a gondolkodás a méltó ma is. A mult nagy alapítását fenntartani s ereje szerint fejleszteni és e téren nemzetünk s hazánknek ma is előkelő szolgálatot tenni örökség szerint való szent kötelessége egyházunknak. És ezt teszi is, teszi ereje szerint ma is, midőn pedig sajátságosabb szükségai olyannyira megszaporoztak.

De mint a multban e nemzeti és hazafiúi sz. szolgálatot egyházunk sohasem az ő leg-sajátságosabb hivatásának rovására tette, sőt ezt amazzal oly bensőséggel tudta egyesíteni, hogy egyiket szolgálva szolgálatot tett a másiknak is: úgy ma sem szabad másképen tennie, jellemének e szép vonását nem szabad megtagadnia. Ebből pedig az következik, hogy egyfelől a nemzetünk értelmiségét izmosító iskola ügyét ma is olyan édes gyermekének tekintse egyházunk, a melyért a legnagyobb áldozatra is kész legyen, — másfelől a szerető édes anya legfokozottabb figyelmével gondoskodjék arról, hogy nagy áldozatokkal fenntartott iskoláiban legsajátságosabb érdekei, a meghamisítatlan evangéliumi tiszta vallásosság, a protestáns öntudat és jellem s ezek által a jó erkölcs elsőrendű művelésben és fejlesztésben részesíttessenek.

Egyházunk e legbensőbb érdekeit szolgálja már az ev. ref. főgymnásiumban és pedig összes munkásságával, a vallástanár. Ily fontos hivatása mellett nem lehet hát ő, épen egyháza szemében, kicsinylett és utolsónak helyezett. Ellenkezőleg

maga iránti kötelessége az egyháznak, mert jól felfogott érdeke kívánja, hogy midőn az állam parancsszavára erejét meghaladó áldozattal igyekezik minden más tanárának megadni a módot arra, hogy teljes erejével élhessen hivatásának: ugyanakkor a maga lelke sugallatából, a reá nézve igen fontos vallástan összes tantárgyainak előadóját, ki neki, mint egyháznak, egyetlen képviselője s legbensőbb érdekeinek egyedüli szolgálója a tanintézetben, szintén oly biztos állásba helyezze, melynek tisztessége, tekintélye — úgy a társadalomban, mint a tanulók előtt — áldásossá tegye az ő működését. Avagy nem a legbensőbb hivatásának önmaga által is csekélylése-e, tehát nem önmaga iránt való hűtlenség-e az az egyház részéről, midőn tengődni hagyja az ő specialis érdekeinek munkását, azt, kitől pedig mint egyház legtöbbet, legáldásosabb munkásságot vár: míg az ő érdekeit csak közvetve szolgáló egyéb tudományok tanárait az édes anya szeretetének teljes bőségét árasztja? Nem természetellenes-e ez? Avagy lehet-e az anyának edesebb gyermeke az ő szülötténél? S ha ezt minden hűsége, jósága daczára is csak a mostohaság keserű kenyerére szorítja: vajjon várható-e ebből valami jó? Avagy nincs-e jogosultsága a nagy apostol ez intésének: „ti szülék, ne ingereljétek haragra a ti gyermekeiteket!“ Hiszen, ha ekképen maga egyházunk is csekélyli a maga specialis hivatását saját főgymnásiumában: nem önmaga nyit-e az által veszedelmes útat arra, hogy hívei a felekezetenküliség felé hajoljanak? Méltó e kérdés felett gondolkozni ma . . .

Igen nagyon helyes és méltányos az, hogy anyagi erőiben mindenkor gyöngye egyházunkat, középiskolái fentartása által nyújtott nagy nemzeti szolgálata teljesítésében segítse az állam, mert voltaképen ekkor is az állam az, a melyen

segítve van. De épen ott, hol a tanárok tisztességes existenciáját az államsegély biztosítja, kétszeresen szükségessé válik, hogy az egyház az ő vallástanárát többi tanárai sorába emelje s ekképen a még mindig nagy áldozatokkal fenntartott tanintézetében a maga speciális érdekeinek is kellő sulyt biztosítson s jellemét fenntartsa. Ez pedig szerény véleményem szerint megkívánja, hogy vallástanárának, kötelezett óraszámá után legalább is azon összeget biztosítsa, a mit más tanára részére még a többlet órákért is adnia kell, továbbá a rendes lakbért és korpótlékot; ily díjazással aztán tekintse azt saját tanintézetének rendes tanárául, ki ekképen növendékei előtt ne csak tanóráin szerepeljen, hanem azok egész iskolai életének egyik leg-hivatottabb vezetőjévé s ez által azok vallásosságának, erkölcsiségének nevelő édes anyjává lehessen. S minthogy a főgymn. vallástanár mindazon vallástani tárgyakat tanítja alapismereteiben, a melyek ma theológiánk összes tantárgyai az exegesiseken kívül: egészen következetesen szolgálhat ezen ő foglalkozása — még ifjusági istenitiszteleteket is tartván — az ő lelkészi minősége fentartásának alapjául is; valamint az ő ezen tantárgyokról szóló két lelkészi oklevele vallástanári oklevelül tekintendő.

Igaz, hogy az említett díjazás még mindig sokkal szerényebb az állami segélylyel biztosí-

tott rendes tanári díjnál, nem is említve, hogy a vallástanárra nézve nincs meg a 30 év utáni nyugdíjazás: mindazáltal, számításba véve, hogy a főgymnasiumok mellett rendszeren vannak községi felsőbb iskolák is s ezek ev. ref. növendékeinek vallástanítását is leghelyesebben főgymn. vallástanárra bízhatja egyházunk, itt is biztosítva részére az óradíjat, — oly tisztességes jövedelemmel látja azt el, mely e reá nézve fontos kathedra számára az állandó és jó erőt biztosítani képes leend, mi pedig a szakszerű és áldásos munkásságnak itt is nélkülözhetetlen feltétele.

Következetesen tovább menve, miután a főgymn. vallástanár díja ekképen körülbelül a II. oszt. lelkészi állomás jövedelmének felel meg: e tanszékre csak az ily képesítéssel bíró egyének részére nyitassék pályázat. Az megtermészetes, hogy a főgymn. vallástanár arra, hogy felavattassék és lelkészi minősítése a rendes lelkészeké szerint emelkedjék, az ő hivatásszerű foglalkozása által sokkal inkább rászolgál, mint azon lelkész-tanár, ki a latint vagy mathesist stb. tanítja, kinek pedig e jogot egyh. törvényünk biztosítja.

Általánosan szólva még a vallástanítás kérdéséről, csak röviden azon nézetemnek adok kifejezést, hogy a vallástanításnak a kellő siker biztosítása végett állandóan egy kézre bízása

☞ TÁRCZA. ☞

Jób könyve.

Fordítási kísérlet prózában.

(Folytatás.)

¹ A mint aztán az a három férfiú Jóbnak töb- **32.** bet már nem felelt, minthogy igaznak tartotta magát, ² fölgerjedt a búzi Elíhúnak, a Rám nemzetsége-beli Barakeél fiának haragja. Haragra lobbant Jób ellen, mivelhogy az igaznak tartotta magát Isten előtt, ³ megharaguvék annak három barátjára is, mivel nem lelték meg a találó feleletet, hogy kimutassák Jóbnak, miként nem volt igazsága. ⁴ Elíhú azonban Jóbhoz intézendő szavaival várokozott volt, mivel azok nála éltesebbek voltak. ⁵ De a mint látta Elíhú, hogy a három férfiú szája már semmit sem tud felelni, haragra gerjedett. ⁶ Aztán megszólalt a búzi Elíhú, a Barakeél fia s így beszélt:

Eszteimre én még fiatal vagyok, ti pedig vének vagytok; azért meghunnyáskodtam s átállottam előtökbe adni, a mit tudok. ⁷ Gondoltam: hadd beszéljen az aggkor s az évek tömege oktasson bölcseségre! ⁸ Ám emberben a szellem az s a Mindenható ihlése, a mi értelmet ad neki. ⁹ Nem az éltesek a legbölcsőbbek s nem a a vének értik, mi az igazság. ¹⁰ Azért azt mondom: hallgass reám; én is előadom, a mit tudok. ¹¹ Lássátok, beszédeitekre én várokoztam és lestem tanítástokat, míg

ki nem kutajátok a valódi ígéket. ¹² Igen, figyelmezttem reátok, de lám egy sem volt köztetek, ki Jóbot megcáfolta-, ki megfelelt volna beszédire. ¹³ Ne mondjátok: „Bölcseségre bukkantunk; csak az Isten tudja leverní őt, nem ember!” — ¹⁴ holott én ellenem bizonyítékot sem hozott fel s a ti szavaitokkal nem fogok neki válaszolni. ¹⁵ Megdöböntek, többet nem felelek; kifogytak a szavakból. ¹⁶ S én várokozom, hogy ők nem szólnak, hogy ott állnak, többet nem felelek? ¹⁷ Én is megfelelek magamért, előadom én is, a mit tudok. ¹⁸ Mert szavakkal színig vagyok; bensőmben kész a lélek. ¹⁹ Valósággal bensőm olyan, mint ledugaszolt újbor; mint az újonnan töltött tömlők, majd megpukkan. ²⁰ Beszélni fogok, hogy megkönnyebbüljek, megnyitom ajkaim és felelek. ²¹ Ingyen sem leszek részrehajló s nem hízelkedem senkinek. ²² Mert nem értek én a hízelgéshez; könnyen elvehetne különben engem a teremő. ¹ Nos tehát halld, Jób, beszédemet **33.** s valamennyi szavamra hajtsad füledet! ² Lásd csak, megnyitom számat és nyelvem beszél az inyem alatt. ³ Őszinte szívből fakadnak szavaim s mit tudnak ajkaim, tisztán kimondják. ⁴ Isten szelleme teremtett engemet s a Mindenható lehellete éltet. ⁵ Ha tudsz, ám cáfolj meg; készülj ellenem, állj ki a porondra. ⁶ Im, csak úgy állok én, mint te, Isten előtt; csak abból az agyagból szakasztottak engem is. ⁷ Nem, félelem ne ijesszen tőlem s az én súlyom rád ne nehezédjék.

⁸ De en-fülem hallatára mondtad — hallottam ígéid szózatját: ⁹ „Tiszta vagyok, vétektől ment, széplőtelen vagyok és a bűntől szabad. ¹⁰ Valóban, gyűlölséges

ott, hol állami vagy r. kath. főgymnasiumba járó ifjaink tanítandók, egyenesen megkívánja, hogy ezek tanítását azon egyházunknak rendes lelkésze vagy lelkészei magok teljesítsék; inkább, hogy e miatt az egyház egyéb ügyei ne szenvedjenek, káplántartásra segélyeztessenek; — végre ott, hol községi népiskolák vallástanítása kívántatik, ez egy tisztességes díjjal állandóan lekötött, arra képes egyházas érzelmű nép- tanító avagy segédlelkész által teljesíttessék.

Az elmondottaknak több indoka maradt még pennámba, különösen a vallástanárnak állandó, rendes és önálló tanerői minőségét tekintve, — de mindazok a tárgy fontosságát kellően méltató s azt előítéletektől ment elfogulatlan jóakarattal, egyetemes egyházunk jól felfogott érdeke szerint intézni kész és a nevelve tanítás sikerének feltételeit ösmerő gondolatában önként jelentkeznek. Ilyeneknek kelletvén lenni egyházi életünk vezérlőinek, egyházi felsőbb hatóságunk érdemes tagjainak, jelen cikkemet megszívlelés végett igaz, egyházas buzgósággal ajánlom nagybecsű figyelemükbe, az írás azon szavainak felemlítésével, hogy „méltó a munkás az ő bérére“ és „a ki az evangéliomra tanítatik, közölje mindenét azzal, a ki őt tanítja.“ A vallástanítás-ügy valóban szükségessé vált rendezésének legyen úttörő munkása egyházkerületünk, mint a mely kiváló nagyságánál és

szellemi erejénél fogva első van hivatva az egyházunk evangéliomi munkásságát előmozdító, célját biztosító reform-intézkedések teljesítésére.

Vidéki.

Közéletünk egyik kiváló munkása, főiskolánk 42 éves tanára: Tüdős János főgymn. igazgató június 30-án vált meg hivatalától s a hosszú közpálya terhei alatt megfáradva, de meg nem törve lépett a jól kiérdemelt nyugalomba. Ez alkalomból tanártársai, régi tanítványai és számos tisztviselői ünnepélyesen vettek tőle búcsút és üdvkivánatok közt bocsáták el ama tanintézet kötelékéből, a melynek ő egykor jeles tanítványa, majdan munkás tanára, végül az utolsó tíz éven át érdemes igazgatója volt.

A búcsúzó tanár sokkal fontosabb szerepet vitt városunk kulturális életében, semhogy az ő távozása érintetlenül hagyhatna. A szeretetnek és tisztületnek ama nyilatkozatai közé tehát, melyek neki boldog nyugalmat kívánnak az élet pihenő napjaira, hadd vegyítsük szerencse- és üdvkivánatainkat. Hiszen az ő tanári működése majdnem egy értelmű városunk mai intelligenciájának nevelésével, vagy legalább is nagyon ke-

dolgokat költ reám és ellenségéül tekint, ¹¹ csincserbe teszi lábaim, megvigyázza minden ösvényemet.“ ¹² Lásd, ebben nincsen igazad — válaszolok neked; mivel Isten egy embernél nagyobb. ¹³ Mért patvarkodtál ellene, a miért hogy összes beszédeidre* semmit sem felel? ¹⁴ Mert szól az Isten egyszer, kétszer is — de az ember nem ügyel reá. ¹⁵ Álomban, éji látomásban, mikor mély álom száll az emberekre, mikor fekhelyökön szendergenek, ¹⁶ akkor nyitja meg az emberek fülét s üti rá fenyítékökre a pecsétet, ¹⁷ hogy cselekedeteitől** az embert eltérítse s a férfit a gögtől oltalmazza***, ¹⁸ hogy megóvja lelkét a sírgödörtől és életét, hogy fegyver által el ne vesszen. ¹⁹ Meg is fenyítettik nyoszolyáján nyavalyáktól; szakadatlan dühöng tetemiben a harc****. ²⁰ Undorral fordul akkor el étvágya kenyerétől és lelke kedvenc ételétől. ²¹ Teste elaszik, nincs mit nézni rajta,

* A Mas. (*beszédeire*) birt. személyragja legfeljebb a 12 v.-beli אנוש-ra vonatkozhatnék. Olv. h.: רבוך. Igy Dillm. (már az 1869. kiadásban), Hitzig és az ó-szövetségnek Kautzsch-féle német fordításában (Freiburg i. B. u. Leipzig, 1894.) Baechgen.

** Minthogy a második verstagban Isten az alany, olv. Hirzel, Dillm. stb. nyomán: מבעשרו. A Mas.: *hogy az ember eltávolítson eselekedetet.*

*** Különben, mivel főntebbi gondolat számára a szöveg-beli kifejezés nehézkes, יכסה h. conject. gyanánt fölmerült יכלה vagy יענה.

**** Igy a k^eθiβ. Ámde a régi fordítások, a babyloni hagyomány (l. Bär i. m.-ben append. crit. et masor. 58. l.) és a q^er^e רבוך-ot olvasnak: *mig esontjainak tömege (még) állandó (= jó erőben van).*

véznára válnak csenevész tetemei, ²² hogy lelke már a sírgödörhöz van közel s a halál angyalaihoz élete. ²³ Ha aztán van mellette egy könyörgő angyal, egy az ezer közül, hogy az embernek kötelességeit hírré tegye, ²⁴ ő pedig hozzá irgalmas és szól: „Váltsd meg, ne hagyd a sírgödörbe szállani; én a váltság díját megkaptam“ — ²⁵ csakúgy dűzzad teste zsenge üdeségtől, ifju korának napjaihoz tér meg. ²⁶ Istenhez fohászkozik s ő kegyelmébe fogadja, orcáját ujjongás közt láttatja véle és az embernek igazságát visszaadja. ²⁷ Így zengedez* az emberek előtt: „Vétkeztem, az igazságot elcsürtem-csavartam, ám nekem hasonlóval nem fizettek. ²⁸ Megváltá lelkemet** s nem hagyta a sírgödörbe szállani és életem fényben gyönyörködik.“ ²⁹ Ime, mindezt Isten az emberrel kétszer-háromszor megcselekszi, ³⁰ hogy megóvja lelkét a sírgödörtől, hogy az élet fénye ragyogjon ott körötte. ³¹ Figyelmezz, Jób, hallgass reám; várj hallgatag, hadd beszéljek én! ³² Ha van szavad, cáfolj meg; beszélj, mert én örömet igazat adnék ám neked! ³³ Ha nincs, hallgass te én reám; várj hallgatag, hadd oktassalak bölcseségre.

¹ Elhú azután ismét megszólalt s így beszélt: 34.

² Halljátok szavaim ti bölcsék és ti értelmesek, hajtsátok fületeket hozzám! ³ Mert a fül megvizsgálja a szavakat, mint az iny megízleli az ételt. ⁴ Keressük föl az igazságot, ösmerjük meg együtt, mi a jó. ⁵ Mert

* A Mas. helyett alig ha nem ישר (voc.: á, i) = ישרי-t kell olvasnunk.

** Olv. a k^eθiβ-et.

vesen vannak Debreczen mai iskolázott fiai között, kik a műveltség templomához vivő utjokban át ne mentek volna az ő vezetésének propyleumain. Széles e hazában pedig ezerekre megy azoknak a száma, a kiket tanítványi kegyelet és áldó emlékezet fűz az ő 42 éves tanárságához.

Hány ifjú lelkében gyújtott világosságot ez idő alatt, hány téveterg lélekben ébresztett erkölcsi erőt, vagy hány szegénysorsú tanulót mentett meg a hazai kultúrának: ki tudná megmondani? Mert ő nemcsak tanítója, hanem nevelője, sőt gondviselője is volt a rábizott ifjúságnak. Feddett, dorgált, zsörtölődött, de a nevelő jóindulatával; úgy hogy az ő feddő kezeiben mindenki felismerhette az apa fenyítő jobbát. Ama régi s ma már szinte kiveszőfélben levő professzorok fajtájából való volt, a kikben több volt a pedagógus, mint a tudós, a kik a kollégiumi életet egy nagy családi körnek tekintvén, az iskolai ifjúság lelki-testi gondozására törekedtek, s a kik nemcsak a szaktárgyak kimért tanóráin, hanem a magán érintkezésben is igyekeztek az értelmet világosítani, a csüggedőt bátorítani s az elesettet emelni. És ha a rossz nebulón segíteni nem tudott, ha jóakarató dorgálásai mit sem használtak, mintha az elzüllött ifjúságban egy-egy nemzeti veszteséget látta, ő sajnálta meg legjobban.

A Tüdős tanárkodása összeesik a modern főgymnasium történetével. A negyvennyolcz előtti időkben nem voltak a különböző fokú tanintézetek úgy kialakulva és elkülönítve hazánkban, mint ma. Nem volt főgymnasiumunk, nem voltak gymnasiumi tanáraink, hanem voltak főiskolánk kebelében u. n. grammatikai és humanitási osztályok, a melyeket a kollégiumi professzorok vezetése alatt publicus praeceptorok tanítottak. A 8 osztályú gymnasiumi rendszert a külföldi tanrendszer mintájára nemzeti elnyomatásunk szomorú emlékü korszakában,

az ötvenes években uralkodó idegen hatalom szervezte hazánkban. Tanintézeteinknek, ha nyilvánossági jogot akartak szerezni a Bach-kormánytól, át kellett alakulniok s legalább külső szervezetekben egyszerre európai szint kellett ölteniök. Professzorokat kellett állítani a legelső gymn. osztályok vezetésére is. És Tüdős János egyike volt azon legelső tanároknak, kiket főiskolánk átalakításakor az Egyházkerület az új gymnasium élire állított.

Ott állott tehát az új tanrendszer bölcsőjénél s azóta négy évtizeden át végig küzdötte annak hullámzásait. Ott volt, midőn a zsarnoki hatalom el akarta németesíteni iskoláinkat és ő a nehéz időkben is megmaradt magyarnak; ott volt, midőn főiskolánktól megvonatván a nyilvánossági jog, a debreczeni ref. gymnasium növendékeinek a nagy-váradai praemontrei gymnasiumba kellett járniook az érettségi vizsgálatra és az ő tanítványai ott is megállták helyöket.

Ott volt, midőn a hatvanas évek elején egy kis nemzeti szellő lengedezésére tanügyi hatóságaink újra visszaállították a régi magyar 6 osztályú gymnasiumot az osztálytanári rendszerrel és ő újra lett osztálytanár, a ki minden tantárgyban képes volt tanítani növendékeit.

Majd átélte később az alkotmányos aera temérdek tanügyi kísérleteit és ő minden tanrendszerben érvényesíteni tudta magát. Végül, midőn a törvényhozás szervezte a tanári képesítést és a gymn. tanároktól megkövetelte a diploma megszerzését, ő tankönyveivel vívta ki tanári minőségének elismerését.

Tüdős János a szó legszorosabb értelmében debreczeni tanár volt, itt élt, itt működött teljes életén át s összes tehetségeit szülővárosának és a debreczeni főiskolának szentelte. Ha valakire, úgy ő reá méltán ráillenek az ókor nagy bölcsének, Sokratesnek szavai, a ki 70 éves korában halálra ítéltetvén, midőn börtönében barátai szökésre sarkalják, ellenáll minden kísértésnek s jobban

ezt mondotta Jób: „Én ártatlan vagyok, de Isten jogom megvonta tőlem. ⁶ Igazságom dacára hazugnak kell lennem; gyilkos nyíl talált en-hibámon kívül.“ ⁷ Hol van mássa Jóbnak, ki a káromlást iszsza, mint vizet, ⁸ gonosztevőkkel való cimboraság felé tart s gonoszokkal való társalkodás felé? ⁹ Mert azt mondotta: „Az embernek mi haszna sincsen abból, ha Istennel jó barátságban él.“ ¹⁰ Azért, ti értelmes emberek, hallgassatok reám: Távol legyen, hogy Isten gonoszságot művelne s igazságtalanságot a Mindenható! ¹¹ Nem, az ember cselekedetei szerint szokott fizetni ő s kinek-kinek utához képest osztja sorsát. ¹² Igen, valóban, Isten igazságtalanságot nem művel és a Mindenható nem csúri a jogot. ¹³ Ki bizta a földet reá? S ki alapította az egész világot? ¹⁴ Ha ő magára ügyelne csupán, szellemét és lehelletét magához vonná, ¹⁵ kimúlna valamennyi teremtmény és ismét porrá lenne az ember. ¹⁶ Ha van értelmű, halld meg ezt, hajtsd füledet ígéim szózatára! ¹⁷ Képes-e, ki az igazságot gyűlöli, a gyepőt tartani? Vagy szabad-é az igazat, a hatalmast kárhoztatnod? ¹⁸ Őt, ki így szól** a királyhoz: „Te semmirekellő!“ „te stentelen“ a fejedelmekhez? ¹⁹ Ki a fejedelmeknek párt-

* A בִּינָה-t Targum, Pes. Vulg. stb. nyomán מְלִיעַ-ül kell olvasnunk. A Mas erőltetett olvasása מְלִיעַל gyanánt hangsúlyozza, vagyis nyomatékos imper-nak tekintti a szót: és óh, ugyan értsd meg!

** A Mas. kérdő הֲ-val: Mondhatni-e? Szabad-e mondani? Ámde ez a 19.-beli אִשָּׁר kapcsolatát megzavarná. Olv. tehát a LXX. Vulg. Ew. Hirz. Hahn stb. nyomán: דַּאֲמַר (part.).

jokra nem kél, sem gazdagot a szegénynek elébe nem teszen, mert mindannyian kezeinek alkotása. ²⁰ Pillanat alatt hálnak el s éjjél tájban: a nép felbújtogattatik s ők odavannak, elteszik az erőset láb alól, egy ujj-moccanás nélkül. ²¹ Mert az ő szemei ott csüggenek mindenki útain és látja minden moccanását. ²² Nincsen sötétség, nincsen vak homály, holott elrejtőzhetnének a gonosztevők. ²³ Mert nem szükség ám neki az ernbert még vigyáznia, hogy Isten előtt ez ítéletre megjelenjen. ²⁴ Összetöri az erőseket vizsgálat nélkül s helyökre másokat állít. ²⁵ Ösmeri tehát tetteiket, ledönti éjente őket és azok széjjelzúzvák. ²⁶ Gonosztevők gyanánt ott ostorozza őket, a hol mindenki látja, ²⁷ őket, kik azért pártoltak el tőle s nem vették ügybe egyetlen útát sem, ²⁸ hogy a szegény kiáltását ő elébe juttassák s a nyomorútlak kiáltozását ő meghallja. ²⁹ S ha ő nyugalmat szerez, ki ítéli el? Ha orcáját elrejt, ki láthatja? . . . . *

³⁴ Értelmes emberek fogják nekem mondani s bölcs férfiak, ha hallgatnak reám: ³⁵ „Jób belátás nélkül be-

* ^{29c-33.} verseknek valószínű fordítása ez: „^{29c} úgy népek, mint (egy) emberek fölött, egyszerre, ³⁰ hogy ne uralkodjék elvete-műlt ember, ne (uralkodjanak, vagy: legyenek) a nép kelepcéi. ³¹ Mert ugyan szólhatni-e így Istenhez: Bűnhődöm (szó szerint: hor-do-zok), a nélkül, hogy gonoszt művelnék (vagy: többet nem cselek-szem gonoszt. Lásd különben Budde, Beiträge 127-8. l. is). ³² Arra, a mi kívül esik azon, a mit látok, taníts meg te engem; ha igazságtalanságot műveltem, nem cselekszem többet. ³³ A te gondolatod szerint fizessen-e érte, mert megvetted, mert te akarod megszabni (vagy: hogy megv., úgyhogy neked kell megszabnod) s nem én? S a mit tudsz, mondd ki!“ Értelmök és kapcsolatuk homályos.

szeretvén szülővárosát, mint saját életét, így beszélteti önmagához hona személyesített törvényeit: „Nagy bizonyosságaink vannak rá, Sokrates, hogy mi is, meg e város tetszünk te néked; mert nem tartózkodtál volna e városban mindenek felett olyan szívesen. Pedig soha sem távoztál e városból, ha csak ünnepi követségbe nem, vagy a mikor katonáskodtál. Egyébként sem utaztál sehová, mint más emberek szoktak s nem támadt kedved más várossal és más törvényekkel is megismerkedni, hanem megelégedtél velünk és a mi városunkkal. Itt alkotál családot is és ezzel is megmutattad, hogy tetszésedre van a mi városunk.”

A mi Sokratesnek Athén, az volt Tüdősnek Debreczen s az ő napjai is e város falai között, az iránt való szeretetben sokasodtak meg, esztendei e város érdekeinek tett közszolgálatban növekedtek meg. Adja a gondviselés, hogy közhasznú pályája után a nyugalom békés idejét is sokáig élvezhesse e város kebelében!

Dóczy Imre.

BESZÉD,

melylyel *Géresi Kálmán* főiskolai tanár június 30-án a távozó *Tüdős János* főgymn. igazgatót üdvözölte.

Egy, főiskolánk körében eddig fájdalom meglehetősen szokatlan, de igen természetes és igen egyszerű ünnepélyre jöttünk össze, tisztelt régi tanárunk, tisztársunk és kedves barátunk.

Üdvözölni akarunk az utolsó napon, a melyen még téged az igazgatói és tanári czim hivatalosan megillet. Igazgatóságodat mint a hivatalos kötelesség egyenruháját a mai napon levetted, most már legfőlegb összehajtogatod és átnyújtod utódodnak. Tanári czimed, lényed

megmarad, sőt öregbedik egy olyan sajátsággal, melyet eddigi 42 éves pályádon még nem volt idő és alkalom közlebről megismerni, a nyugalommal. Megmutatni és bizonyítani néked, hogy ez a nyugalom nem a kezdődő egyedüliségnek elfeledettségnek birodalma: ime összejöttünk a kapunál, melyen kimenni akarsz, megállítunk egy perczre, üdvözlünk, elbúcsúzunk tőled és szíves jókívánatainkkal bevilágítunk az útra, melynek ma neki indultál.

Bár főiskolánk falain belül gyűltünk össze, összejövételünk nem tulajdonképeni iskolai ünnepély. Hiányzik innen a tanuló ifjuság azon ifju csoportja, melyet főiskolánk régi hivatalos nyelve turbának, vagy ludusnak szeretett nevezni. Azok kik itt vagyunk, jó részben már régolta az élet zajában küzdünk, az élet játékát komolyabb szemekkel nézzük, sokan ősz, vagy őszülő fővel vagyunk itt; még szerencse, a kinek csak szerencsehajszálai vannak. De tisztársaid és régi tanítványaid vagyunk. Tisztársaid, a kik szeretettel becsúlással viseltetnek irántad, régi tanítványaid e város társadalmi életének legkülönbözőbb ágaiból, a kiknek lelkében a te távozásod nem csak a hála és szeretet érzelmeit ébreszti fel, hanem egy darab ifjuságot is.

A tanítvány és tanár közötti viszonyban, bármilyen közelinek és bensőnek látszik is az, többször előfordul, hogy a tanító a tanítványt és megfordítva a tanítvány a tanítót helyesen és igazán nem ismeri. Az emberek egy része — Istennek hála — úgy van alkotva, hogy gyermekkorában biztosan megismerni nem lehet. Örünk mi tanárok néha és pedig nagy gonddal, egy-egy tanítványunkban olyan töredékeny üveget, a kit az élet súlyos pörölyének első csapásai darabokra zúznak és viszont bánthatatlannak hajlíthatatlannak tartunk olyan vasat, melyet az élet pörölyének csapásai aczéllá edzenek. De épen úgy nem mindig ismeri a tanítvány sem taná-

szél és szavai megfontolás nélkül valók.“³⁶ Vajha próbáltatnék meg Jób szakadatlanul, álnok embereknél szokásos ellenvetései miatt!³⁷ Mert gonoszsággal tetézi bűnét; gúnyolódik közöttünk és Isten ellen szaporítja a szót.

¹ Elíhú aztán ismét megszólalt s így beszélt: **35.**

² Azt tartod te jognak s nevezed „Isten előtti igazságom“-nak, ³ hogy kérdezed, mit érsz vele? „Mivel látom több hasznát, mintha vétkezném?“ ⁴ Megadom én neked rá a feleletet s véled együtt barátaidnak. ⁵ Pillants az égre s láss, nézz a felhőkre, milyen magasan szállanak feletted. ⁶ Ha vétkezel, mit szerzesz ellene? És ha számosak bűneid, mit árhatsz néki? ⁷ Ha kegyes vagy, adsz-é ajándokot neki, vagy mit kap a kezedből? ⁸ Gonoszságod az emberre, magad-fajtára, tartozik s reád, az ember-fiára, kegyességed! ⁹ Az elnyomatás tömege miatt kiáltoznak ugyan és kajdásznak a hatalmasok karjától, ¹⁰ de egy sem mondja: Hol van Isten, teremtőm, ki dicséretet ajándékoz éjente is, ¹¹ a ki többre oktat* bennünket, mint a mező állatait s az égi madárnál bennünket bölcsőbbekké teszen? ¹² Akkor aztán kiáltoznak, a nélkül, hogy ő meghallgatná, a gonoszok dolyfe miatt. ¹³ Nem, hiábavalóságot nem hallgat meg Isten s a Mindenható arra nem tekint, ¹⁴ nemhogy, mikor azt mondod, te nem látod őtet; a pör előtte van s te ő reá vársz. ¹⁵ Most tehát, mivel nem büntetett

haragja, a bűnről* ne tudott volna semmit! ¹⁶ Jób pedig zagyva beszédre nyitá meg száját; belátás nélkül nagy hangon beszél.

¹ Azután így folytatta beszédét Elíhú: **36.**

² Várákossal egy kicsinyég reám, hadd oktassalak, mert van még Isten mellett mondani valóm. ³ Tudásom messzünnen meritem s teremtőmnek igazságot szolgáltatok. ⁴ Mert valósággal, beszédem nem hazugság; tökéletes ösméretű ember beszél veled.

⁵ Lám, az Isten hatalmas, de senkit sem vet meg, szellemének ereje hatalmas. ⁶ Nem tartja életben az istentelent, de a nyomorútnak igazságot szerez. ⁷ Nem vonja el a kegyesről szemét s királyok mellé, a trónra — oda ülteti őket örökre, hogy felmagasztaltassanak. ⁸ S ha bilincsekbe vervék, nyomor kötelei tartják fogva őket ⁹ s tettöket ő elébök tárja s bűneiket, hogy felfúvalkodának ¹⁰ s fülöket így kinyitja a fenyték előtt s a gonoszságból őket visszatérni készíti: ¹¹ ha engedelmeskednek s meghódnak, napjaikat úgy boldogságban töltik el s éveiket gyönyörben. ¹² Ám, ha nem engedelmeskednek, úgy fegyver által vesznek el s elvakultságban múlnak ki. ¹³ Az elvetemült emberek haragot táplálnak, nem kiáltanak hozzá, ha őket bilincsekbe veri; ¹⁴ zsenge-fiatalon hal lelkök el és éltök olyan, mint a latroké. ¹⁵ Ám a nyomorútnak megmenti nyomora által s a háborúság által feltárja fülöket. ¹⁶ Téged is kecsegtet az inség torkából téres mezőre, a hol nincsen

* Lásd Ges.-Kautzsch i. m. 185. l. és Stade i. m. 91. l., ha ugyan nem **אֱלֹהִים**-t kell olvasnunk.

* Olv. a LXX. stb. nyomán: **בַּשֵּׁף**. Különben l. Budde, Beiträge 125. l.

rát. Mert a megismerésre, vagy a méltánylásra nem elég alap, hogy valamely tantárgyat valamelyik tanártól elég jól megtanultunk; azt megtanítani a tanárnak kötelessége, mindennapi munkája. Olyan tanárra, a kitől a tantárgynál és bizonyos paedagogikai zakatolásnál egyebet nem tanulunk, vagy kötelességérzetben, vagy lelkesedésben, vagy a lélek nemesedésében, szeretetben, humanitásban, bizony elég a szünetidő végéig emlékezni, azután tisztelettel el szoktuk felejteni. De ha egy tanítványnak később, évek hosszú során visszagondolva gyermekkora és ifjúságára, eszébe jut, hogy volt olyan tanítója, a kit vele való bánásmódjában a szeretet, az ifju lélekre hatni akarásnak komoly érdeklődése vezetett, ösztönszerűleg utólag is hálával és szeretettel emlékezik reá. Ezen szeretet és érdeklődés annyira elsőrangú kérdés a modor, melyben ez nyilatkozott. A modor az egyéniség dolga; hevesebb és nyugodtabb vérmérsékletű tanár egyiránt lehet jó tanár, ha a gyermek és ifjunak fejlődő lelkét a maga temperamentuma szerint szereti és helyes irányban fejleszti. Isten óvjon a hideg kimért lelkű tanártól, a ki tanítási óráit és hivatalát egyedül csak napszámosmunkának tekinti, épen úgy mint a durva lélektől, ki az ifju léleknek virágait akár rendszerrel akár rendszer nélkül összegázolja. A keményebb szóval épen úgy meg lehet találni az ifju lélek nyitját, a lélekre való hatást, mint a nyájással; a kettőnek okos és kellő időben váltakozása legjobb.

Kedves régi tanárom és t. barátom! Ha én most ezen ünnepélyes de bizodalmas órában azt mondanám szemedbe, hogy te azon tanárok közé tartoztál, a ki tanítványaiddal hideg nyájassággal bántál, ha nem mondanám meg őszintén, hogy bizony tetőted sok korholó, feddő, többet és jobbat kívánás miatt türelmetlenkedő szót hallott majdnem minden tanítványod, azt hiszem

egy csendes mosolylyal czáfolna meg magában mindenki. Es ez nem is felelne meg azon őszinteségnek, mely azt hiszem ezen összejövételnek alaphangja. A gyermek, az ifjú talán nem mindenik érezte azokban a szavakban a szeretetet, de hogy a nagy rész érezte és érzi: legjobban mutatja, hogy most itt vagyunk ezen a magánjellegű és a jubileumtartásnak minden szokott hívalkodását mellőző összejövetele.

Még egy megjegyzést kell ez irányban tennem, a mi talán ide tartozik. A régiebb, a vallás alapelveire szorosabban fektetett nevelés és tanításmód, melyet az egyházak kezeltek, sokkal szigorúbb volt a mostaninál. Nemcsak azért, mert az ótestamentom a nevelésben a szigorúságot, a kemény szót ajánlja a legmelegebben, hanem hosszú ideig azért is, mert a minden emberben meglévő eredendő bűnnek már a gyermekben szükséges első megtörését czélozta. A ki a mostani idősebb férfiak közül a régiebb, akár családi, akár iskolai nevelésre visszaemlékszik, igazat fog nekem adni, hogy ezen keményebb bánásmódnak épen a protestantizmusban hagyományos régi gyökerei vannak. Igy nagyon tanulságosan ki lehetne mutatni a debreczeni iskola nevelési történetében is ezen hagyományos szellemet, a puritán felfogásnak bizonyos ridegségétől még erősítve. A ropant változás alig egy-két generatio alatt majdnem szemünk előtt folyt le. Most különösen a családi nevelésben az ellenkező tulságba, az elkényeztetés hibájába estünk. Azon ürügy alatt, hogy a régi nevelésmóddal, mely a tiszteletet, a tekintélyt minden irányban kellőnél jobban hangsúlyozta, — szakítanunk kell, a kényeztetés, gyermekuralom tulságába estünk és bizony mondom, ha nem vigyázunk, veszély fenyegeti a magyar társadalomnak különösen középosztályait. Külföldön is megtörtént ugyanez a változás, a nevelésnek a bibliai szigorú elvek alól való felszabadítása, szabadabbá,

szorongás s a mi asztalodra kerül, zsírban úszik.*¹⁷ De ha istentelen ítélettel vagy telve, úgy ítélet és büntetés tart fogva.**¹⁸ Mert indulatod ne ösztökéljen gúnyra s a váltság díjának nagysága el ne áltasson.¹⁹ . . . . .***²⁰ Ne sovárogi az éjtszaka után, hogy helyökben a nemzetek fölriadjanak.²¹ Vigyázz, ne fordúlj gonoszság felé; mert ahhoz több a kedved, mint a szenvedéshez.²² Lám, mily fönséges erővel munkálkodik az Isten; ki volna hozzá mérhető uralkodó?****²³ Ki szabta útait elébe

* Ennek a fordításnak azonban, tagadhatlan, sok a bökkenője. A versnek másik fölfogása (l. Dillm.-t az 1891. kiadás 307. l.) im ez: *el is csabított, inség sajától el* (= hogy ne hajts arra a nyelvre, melyenveled az inség beszél), a *szorongatástól ment téresség és zsírraltele asztalod nyugalma*.

** Az első tag-beli „ítélet“ ekkor Jónak Istennel patvarkodó, makaes és hamis, kárhóztató ítélete volna. A versnek más fordítása (l. ugyancsak Dillm.-t): *s ha a gonosz ítéletével* (= a gonosz feletti ítélettel) *vagy eltele* (= ha szenvedésedet, mely eredetileg az igaznak volt a fenytése, konokságod gonosz fölötti ítéletté változtatta át vö. 34. 7k. 36. és 36. 12 v.): *es az ítélet és büntetés el nem bocsát*.

*** A vers fordítása talán ez: *El fogja-e rendezni kiáltásodat* (vagy: *gasdagságodat*) *nem szorongatásban és minden erő-megfeszítésben*. A minek aztán legmegnyugtatóbb értelme: Terelheti-e helyes mederbe segély-kiáltásodat másként, mint szorongatás által s az által, hogy minden erődöt kényszerit megfeszíteni. (Egyébiránt l. Hahn-t, Volck-ot, Delitzsch-et stb. is.) A 16—21. versek föllejtése vitás és bizonytalan.

**** Mas.: *tanító*. Ámde Isten felelősség nélkül való fönségéhez (22. 23. v.) jobban illik, ha a מורה-t LXX. (ὁ δάσκαλος) Ew. Baethg. stb. nyomán מרה-nek (מרה; igaz, hogy ez tisztán aram szó) vagy מושה-nek olvassuk (a LXX. péld. 23. 1. is δάσκαλος-szel fordítja a מושה-t). Vö. különben Dillm.¹ 323, Dillm.² 310. l. s Budde Beitrage 127. l.

s ki mondta: igazságtalanságot műveltél?²⁴ El ne feledd magasztalni tettét, melyről az ember-világ zengedez!²⁵ Gyönyörrel szemléli minden ember, minden halandó, ki azt messzünnen látja.²⁶ Igen, Isten fönséges és tőlünk meg nem fogható, éveinek nem fürkészhetni ki számát.²⁷ Mert lehúzza ő a víznek csöppjeit, hogy ködétől azok esőt szítálnak,²⁸ melyet a felhők permeteznek, csöpögtenek sok emberre alá.²⁹ Hát még, ha a felhők kóválygását értené az ember, az ő sátrának ropogását!³⁰ Lám, szétteríti maga köré fényét s reá borítja a tenger gyökereit.*³¹ Mert általok népeken tart ítéletet s egyúttal edelét is ad bőségesen. —³² Két tenyerét fényvel borítja bé, melyet a lázadó ellen parancsol.³³ Dörgése jelenti őt, a mint az igazságtalanság ellen búsulásra gerjed!³⁴ Igen, megrendül a szívem belé és fel-³⁷ szökell helyéről.² Óh hallgassatok hangja dőrejére és a mohogásra, a mely szájából kél!³ Az ég alatt azt szerteszt bocsatja, fényét is a földnek peremei fölött.⁴ Zengés üvölt mögötte, ha fenséges hangján ő mennydörögni akar; s nem tartja vissza a villámot, mikor hangja hallszik.⁵ Isten a maga hangján csodásan mennydörög — ő, ki nagyságos, megfoghatatlan dolgokat művel.

* Azaz, a szokott, de mesterkelt fölfogás szerint: Reá (az őt környező fényözönre) borítja sötét felhők alakjában a tenger mélyeiről felszívott víztömegeket. L. Schlott. i. m. 447. l. is.

** Symm. és Targ. nyomán olv. a Mas. helyett, Hitzig-gel (i. m. 267. l.) stb. מְרַנֵּה (hi? part) vagy Bötcherrel מְרַנֵּה (pi. part), Theod. Symm. nyomán pedig végül עוֹלָה (voc.: a á). Lásd Schlottm. i. m. 448 k. s Dillm.² 313. l. is.

könnyedebbé tétele, csakhogy ott iskolában és családban megmaradt valamivel szelidebb és modernebb formák között is az erős fegyelem. Ennek a nevelési módszernek, mely habár szigorúan és erős szavakkal, de a gyermeknek és ifjunak lelkéhez, akaratához, kötelesség-érzetéhez kíván férközni, voltál te kedves régi tanárunk követője, és minthogy láttad, látnod kellett, hogy ez gyakran a családi nevelésnek mintegy iskolai nyilvános antidotuma, elvből is híve; és kezelted azt patriarchalis módon, néha keményebb, korholó szavakkal is, de az ifjut, annak jövődjét igazán szerető szívvel. — Én tanubizonyosságot tehetek róla, már mint tanártársad figyeltem meg nálad, hogy néha akkor és azért fakadtál keményebb szavakra tanuló ifju ellenében, midőn a szívemben feltoluló sajnálkozás és szeretet megindultságát voltál kénytelen evvel mintegy elpalástolni. Ez a te tanári és emberi jellemed egyik alapvonása, jó szívedet vagy kénytelen néha látszólag szigorú indulattal eltakarni. És ezt hátad mögött mindenki tudta, tisztársaid épen úgy, mint tanítványaid; most bocsáss meg, hogy így szemedbe mondtam.

Még egy oldalát kell ezen összejuvetelnek kiemelneni; azt, hogy egy nyugalomba lépő protestáns tanár tiszteletére jöttek össze e városban levő régi tanítványai. Egy a felekezeti tanításügy szolgálatában álló tanárnak még nyugalomba lépése is bizonyos tekintetben áldozat. Sokan vonsozlják közülünk tovább, mert kénytelenek tovább vonsozni a kötelesség igáját akkor is, mikor az emberi méltányosság és a tanításügy érdeke egyaránt kívánná, hogy a hátralevő pár esztendő megérdemelt nyugalomban töltsék. Midőn valaki, mint te barátunk, a nyugalmat választotta, bizony megérdemli, hogy a nyugdíjnak csekélységét, a protestáns iskolákat fentartó közönségnek szíves megemlékezése, kegyelete és hálája pótolja. Ezen pótlékat ezennel átnyujtom neked. Lelked,

önérzeted, szíved meg fogja érteni, vagy inkább érzeni ennek értékét. A szerény összejuvet pedig, melyet egy nevedet viselő ösztöndíjra hirtelenében összeadtunk és a melyet még gyarapítani fognak volt tanítványaid, fogadd szívesen, határozd meg annak rendeltetését és fordítsd azon főiskola tanulóinak javára, a mely főiskolához téged egész életed, gyermek-, férfi- és öregkorod füz és a melynek — hisszük — Isten ad erőt, hogy nyugalmadban is szolgálatokat tégy.

Es most mielőtt búcsúznánk, még egy pár szót tisztelt barátom. Életed előttem az Isten áldotta élet-pályák közé tartozik. Boldogságodat a becsületes ember egyszerű okosságával, nem a nagyravágyás, az életben való tolakodás ingatag szellőjére biztad, hanem a családi életre. Isten megadta ennek jutalmát, mint biztos kikötőbe vonulsz most vissza, családi életed boldogságába, miután itt is híven teljesítetted az embernek, a férjnek és apának kötelességeit. Szerető asszony, hű feleség vár nyugalmadban, derék gyermekek és unokák boldogságában várnak még reád az élet alkonyának örömei. Családod Asiae florentis imago, és a mint egyszerű és patriarchalis voltál mindig, kiérdemelted, hogy egy széles és viruló családnak légy ezentúl agg patriarchája.

Elbúcsúzom tőled a főiskolai tanárkarok nevében is; egyenes lelked, jó szíved, kötelességérzeted és tisztársi szereteted példája megmarad közöttünk, és a mint mi szeretettel gondolunk reád, úgy gondoldj te is mi reánk szeretettel. Régi tanítványaid nevében is arra kérlek, tarts meg bennünket jó emlékezetekben. Becsületes és boldog életed találja méltó folytatását gyermekeidben. Isten tartson meg a test és lélek nyugalmanak még számos éveire közöttünk!

⁶ Mert így szól a hóhoz: Hullj alá a földre! így a zápor-esőhöz is s a maga hatalmas felhő-zakadásaihoz. ⁷ Minden embernek lepecsételi a kezét, hogy művét mindenki* megismerje. ⁸ Búvó-helyére megyen akkor a vad és tanyáján pihen. ⁹ Kamrájából előjön a vihar és . . .** a hideg. ¹⁰ Isten lehelletétől támad*** a jég s szorúl össze a víznek szélessége. ¹¹ Meg is terheli nedvességgel a fellegeket, messze elszórja fénylő felhőjét. ¹² Az pedig fordul körben ide s tova, az ő kormányzása szerint, hogy véghez vigyék**** mind, a mit nekik parancsol a földi világ színén — ¹³ most vessző gyanánt, ha földjének ez hasznára van, majd meg áldásul küldi azt. ¹⁴ Hallgass ide Jób! Állj meg és figyeld Istennek csodáit! ¹⁵ Föl tudod-e fogni, hogyan ad Isten megbízást nekik s villogtatja fényét felhőinek? ¹⁶ Fölfoghadd-e a

felhő lebegését, a tökéletes értelem csoda-műveit*? ¹⁷ Te a kinek ruháid forrók, ha a déli szélről veszteg pihen a föld. ¹⁸ Bé tudod-e boltozni, az ő társaként, a felhős eget, mely oly szilárd, mint az öntött tükör? ¹⁹ Jelentsd meg nekünk, mit mondjunk neki! Semmivel sem hozakodhatunk elő a sötétség miatt! ²⁰ Szabad-e jelenteni neki, hogy beszélni akarnék? Vagy kívánta-e ember valaha önnön megsemmisültét? ²¹ Most ugyan nem látni a napfényt, mely felhők mögött tündököl; ámde szél vonul át és megtisztítja őket.** ²² Észak felől arany jön — Isten körül félelmetes fenség honol. ²³ A Mindenhatót mi el nem érjük, ki magasztos erővel bír; de a jogot s a teljes igazságot ő nem csúri el. ²⁴ Azért félik őt az emberek; nem tekint ő az önhittekre.

(Vége köv.)

Sass Béla.

* Vulg. Olsh. stb. nyomán olv.: אנשים. A Mas.: *hogy tanuljon belátást művének minden embere*, azaz minden, ő tőle teremtett ember.

** A kihagyott מריים valószínűleg a ירה ige pi. part. többese: a (fellegeket?) szétszórókból, szétszilólókból. Ez aztán a tisztább, derültebb idővel együtt hideget hozó (északi) szeleknek volna a jelzője.

*** Olvashatni Hitziggel יתן-t (hozz).

**** Így, ha enallage num.-vel mindakét ה — suf. a 11. v. יתן-ra vonatkozik. Vannak azonban, a kik az emberekre vonatkoztatják: *az ő cselekedetök szerint, a mit csak parancsol nekik* (= az embereknek az ő parancsai iránt való magok-tartásához képest). Meg más felfogásra útál a Mas. atnach-jának elhelyezésével.

* L. Budde Beitr. 125. l.

** Vagy, ha a יתן-nak inkább conclusiv, mint temporal értelmet adunk: *Most hát — a napfényt sem lehet nézni, ha ott tündöklék az égen* (voltaképen: *pehely- vagy bárány-felhők között*), *miután szél vonult keresztül és ezt megtisztította*, azaz: a fellegektől megtisztított, derűs égen ragyogó napfénybe sem tekinthet belé halandó szem, nem-hogy (22 k. v.) a félelmetes fenségébe, ragyogó dicsőségébe burkolt Isten szemlélhetné. Így: Ewald, Hirzel, Schlottmann, Dillmann, Reuss, Studer, Volck. Amúgy (temp. יתן-val): Vulg. Luther, Umbreit, Stöckel, Delitzsch, Hahn, Hitzig, Andrea, Baethgen. Egyéb fölfogás-beli árnyéklatokra nem tekintvén: Hitziget, a ki szerint (így Andrea is) ez a vers a 22. v.-beli (úgy vélt) theophaniának írná le az előfokát, l. i. m. 272. k. lapján.

Tüdös János igazgató válasza Géresi K. főiskolai tanár üdvözlő beszédére.

Kedves barátom! Mélyen tisztelt gyülekezet!

Jól tudom én, édes öröm azt tudnom, hogy az én kedves tanártársaimat a szeretet ezen egyszerű ünnepélyének rendezésében, a mélyen tisztelt szép számú közönséget ebben való részvételében főképen a mi kedves debreczeni főiskolánk iránt való, élő ragaszkodás és szeretet vezérelte, ezen főiskola iránt, melyet a reformált egyház és a magyar nemzet tudományos művelődése fő forrásának, kútfejének tekint itt a magyar haza szívében, a legtömegesebb magyarság kellő közéletiség megnyilatkozására épen most, e főiskola egy régi, igénytelen, de hű szolgájának hivatalától való megválása adott alkalmat, hogy én, ez igénytelen régi szolgája e főiskolának, ebben a gimnáziumnak, vagyok a legkövetlenebb tárgya azon személyemhez fűződő visszaemlékezéseknek, azon szeretetnek, kegyeletnek, melylyel e diszes, szép számú gyülekezet körülveszi e napon azt, a kit a tanítás és nevelés hű munkájában társának, vagy a maga tanításában és nevelésében is munkásnak ismert, — azt a szerénység korlátá túllépése nélkül elmondhatom.

Visszaemlékezések ünnepét üljük. A ki különböző hivatalársak mellett, a maga életkorának különböző, haladó éveiben, különböző koru tanítványok oktatásában, igen kevés megszűnéssel 46 évet töltött el, ha ezekre visszatérek, sok kedves és nem épen mindig kedves emlékképeket gyűjthet össze. És valljuk meg az igazat, a sok év számos emlékképei közt vannak kedvesek, szívemelők, de tagadhatatlanul vannak olyanok is, melyekre azt mondhatjuk „nem szeretem ezeket.“ Egy 46 éves tanítónak, ha igazságos és őszinte magához, önmaga ellen támadhatnak keserűen érzett vádjai: hogy nem mindig úgy felelt meg kötelességének, a mint kellett volna, hogy nem mindig úgy viselte magát legközelebbi hivatali köre iránt, mint kellett volna, hogy nem mindig, minden tette volt helyes kifejezője a gyöngédségnek, a szerető szigornak a gondozására bizott ifjuság iránt. Ezek a multnak azon emlékképei, melyekre több megbánással, mint kellemes érzéssel tekint vissza. Lehetnek olyan képek is, melyek másoktól szenvedett némi méltatlanságokat tüntetnek elő. Ez utóbbiakat ma látatlanokká kell tennem. Hogy az irántam érdeklődő mélyen tisztelt gyülekezet az én hibáimat nem kívánja látni, azok előtt szívesen szemet huny, mutatja az a szeretetteljes jó indulat, melylyel engemet ma körül vesz és lelkemet felemeli.

Fogadják szívesen legközelebb velem együtt működött tanártársaim, fogadják szívesen volt tanítványaim, fogadják szívesen egyházi és világi előjáróim s az egész engemet megtisztelő közönség, kik engemet most áldáskívánások közt bocsátnak nyugalomra, szívem mélyéből jövő köszönetemet irántam tanusított jóságukért.

Adja az Isten, hogy ez a reformátusok debreczeni főiskolája legyen, mint eddig volt, a magyar reformált egyháznak, a magyar nemzetnek, derék férfiakat nevelő veteményes kertje, legyen hű szolgái emlékének, bármily igénytelenek voltak azok, kegyeletes megőrzője; adja Isten, hogy az én volt tanártársaim a szent ügyet, melynek hivatott szolgái, sikeres munkássággal vezethessék a teljes felvirágzás felé. Adja Isten, hogy a kiknek tanításában, ifjuságuk vezérlésében részem volt, boldogságban, örömben, életök céljainak minél teljesebb eléréséhez jussanak azon életkorban és tovább is, melyben

most én őket üdvözlöm, s higgyék el, hogy szerető ragaszkodásokért való hálámat keblem mélyében életem végső órájáig megőrzöm.

A nyugalomba vonult igazgató életrajzát a következőkben adjuk:

Tüdös János született 1824. június 13-án Debreczenben, hol hasonló nevű édes atyja ispotályi tanító és kántor volt. Elemi iskoláit az ispotályban kezdte, a kollegiumban az akkor u. n. quintába került be tanulmányai folytatására s azóta két év kivételével ugyszólván életének összes nappalait a főiskola falai közt folytatta; sőt a mennyiben irodalmi működése s a főiskolában elfoglalt más munkaköre reá kényszeríté, gyakran éjjeleit is ez ősz intézetnek szentelte. Éppen ezért a régi gárda tagjai közül kevesen vannak, kik úgy ismernék s olyan bizonyára egy sincs, ki jobban ismerné a debreczeni kollegium régi szervezetét, a tanulóit életet, a tanügyi igazgatás s az anyagi ügyek kormányzásának bonyodalmaival, mint Tüdös János.

Az akadémiai tanfolyam bevégeztével 1848-ban Kisujszállásra ment 3 éves rektoriára s itt a melléje adott korrektozzal ketten tanítottak a ma már 11 tanárt számláló 8 osztályúvá emelt, de akkor 4, s esetleg, ha volt tanuló, 6 osztályú gymnasiumban. 51-ben ismét Debreczenben találjuk, hol Szoboszlai Pap István szuperintendens az akkori szomorú viszonyok közt nyilvános jogától megfosztott debreczeni főiskola gymnasiumának felső osztályában a VI. oszt. tanítására Tüdös Jánost; az V-ére Félégyházi Bénéiamint, a IV-ére pedig Ladányi Gedeont alkalmazta „oktatókúl“.

1853. októberében Szoboszlai Pap István a Thun-féle organizatio alapján VIII osztályúvá szervezte a főiskola gymnasiumát s a most már nyilvánossági jogot nyert intézet 13 első rendes tanára között ott találjuk Tüdös Jánost is, a ki a classicai nyelvek tanítására alkalmaztatott. 61-ben, midőn a tanügy terén is szabaddban kezdtek lélegzeni, újra életbe lépven a lyceumi rendszer, Tüdös a VI-ik osztályba került s mivel a gymnasiumnak alsó 6 osztályában inkább az osztályrendszer érvényesült, azóta tanítói munkásságának országnársze ezen osztály javára esett. Valóban volt tanítványai, kiknek sorsa pedig legio, közmegegyezéssel állítják, hogy Tüdös János latin és magyar nyelvi tanításából nyert ismereteik nemcsak a gymnasiumon keresztül, hanem az életbe is elkísérték őket. S ha a jó tanár mértéke az általa elért eredmény, a mint a kétségtelen: akkor Tüdös a legjobbak közé tartozott.

Am nemcsak mint tanár, hanem mint az iskolai adminisztráció embere is derakasan megállotta helyét. Kiváló érdemeit ez irányban az egyházkerület is méltányolta, midőn 1884-ben tanártársai ajánlatára a főgymnasium igazgatójává választá s azóta ugyancsak kollegái ajánlatára 4 igazgatói cikluson őt tüntette ki bizodal-mával.

De Tüdös János nemcsak a gyakorlati tanítás terén állta meg kitűnően helyét: tanítói rátermettségének, alapos tudományának ékesen szóló hirdetői az ő jeles latin tankönyvei is, (Phaedrus, Latin mondattan, Latin gyakorlókönyv) melyek 1865 óta 2-ik, sőt 3-ik kiadásban is számos iskolában használatnak.

Ha még megjegyezzük, hogy Tüdös János bokros teendői mellett a főiskolai gazdasági tanács jegyzőkönyvét 1857—1887-ig tehát 30 évig kitaró buzgalommal vezette: akkor teljes képét adtuk az ő munkás életének. Ismeretes szerénysége soha sem engedte, hogy kitüntetések vagy ünnepeltetések után járjon; a szereplési

viszketeg soha sem bántá, s nem kergette bele a közélet hullámaiba, az u. n. „Streber“ emberek hivatatlan ambíciójait, kérkedését s handabandáját alapos tudása érzetében a nála sajátságos mosolylyal, melyben némi megvetés nyilvánult, kísérte, de soha meg nem kívánta. Mint a derék katona, mindvégig megmaradt becsülettel azon a „poszton“, a melyre állították, de megmaradt úgy, hogy éber volt folyton, s úgy a szaktudomány folyton változó mezején, mint a tanítási és nevelési elvek, nézetek és eszközök alkalmazásában, magát a kor színvonalán fenn tudta tartani.

Tudománya és kitartó munkássága megszerezte számára a közbecsülést, s azonfelül szigorúsága mellett is ritka engesztelékeny, jó szíve és igazságossága biztosították számára tanítványai ragaszkodását és szeretetét.

A kitartó munkásságban eltöltött hosszú élet fűszerét, a boldogságot is megadta neki a gondviselés, és pedig ott adta meg, hol ez földi embernek legjobban eshetik: családi életében. — A görög bölcs is a boldogság második helyét annak a családapának adta, kinek „derék és jó fiai voltak s látta boldogoknak gyermekeit s azok gyermekeit.“ — Tüdős elnyerte a földi boldogság e másik helyét: 5 derék fiut nevelt a hazának, kik közül egy orvos, kettő ügyvéd, egy mérnök, egy a gazdasági pályán működik s mindnyájan atyjuk példáját követve, hivatásuknak derakasan megfelelő férfiak.

Legkisebb gyermeke, családjának kedvence: leánya csak nem rég ment férjhez s a szép család teljes erőben, egészségben és boldogságban örül a derék családfelelősi és testi és szellemi erőben elért 70-ik s közszolgálatban eltöltött 42-ik jubiláris évének. Nevelje a szűkebb családi kör igaz örömét az a sok ezer tanítvány, tisztárs, rokon és jó barát s tisztelő hálás megemlékezése, kik a mai napon szívből kívánnak a munkás tanárnak, a jó kollégának s a szerető atyának a jól megérdemelt nyugalomhoz még számos éveket!

— a — r.

Ó D A.

(Tüdős János ev. ref. főgymn. igazgató nyugalomba lépésekor.)

Menj, pályatárs, érdemlett nyugalomba,
Lelked kívánván csöndet, engedünk;
De emléked, dicsfényesűgárba vonva,
Késő időkig itt marad velünk.
Ki úgy élt és akként cselekvék, mint te,
Kor, nyugalom olyant el nem temet;
Eszmék, miket el bölcseséged hinte,
Kalászt, babért számodra termenek.

Négy évtized, köztéren működésben,
Magasztos, boldog, édes öntudat,
Kivált ha az, mint szép példában épen,
Dicsőn betöltött hivatást mutat.
Négy évtized, egy nagy eszmének élvén
S alkotván, fényes, büszke diadal —
Dönthetlen emlék ezek szíve mélyén,
Mégvívás por s halál hatalmival.

Sötét idők letűnt, borzalmas éjén
Munkába állni néktek adatott;
Forrást fakasztani zordon szikla mélyén,
Kelésre hívni a csüggedt napot;
Földült kebellet, mely sebekből ége,
Törölni könyvet, vésznek iszonyát
S szörnyektől, kik „Magyarnak vége, vége!“
Rikolták, visszavívni a hazát.

Ti voltatok, kik dermedő tagokba
Öntetek gyógyulásnak új hitét
S az ébredő lélek, munkába fogva,
Ujult tenyészés báját hinti szét.
Szétdúlt romokból kunyhót, hála-oltárt
— Világ-csodára — újjatok rakott
S izmsb utódok most vállvetve óvják
Az újraépült, szentelt csarnokot.

Itt állnak ők, küzdelmed folytatói,
Tisztelvén, áldván a boldog vezért,
Kinek kövére büszkén fogja rómi
Clionk: „Nemesben fáradt s célhoz ért!“
Itt állanak — mint egy-egy égő oltár,
Melynek tüzét te gyújtád csöndbe' meg —
Neveltjeid, kiknek hű atyja voltál
S szép alkonyodra sűgárt esdenek.

Hány gyöngye szív, küzdelmek tengerárján,
Talála benned támaszt, menhelyet;
Feddő szavad villáma összejárván
A zordon keblet, gögje engedett;
Othont, szülőt kesergők árva népe
Gyámolt te benned óh hányszor lele!
Az áldó napsűgár jóságod képe,
Jótétidé a tölgyfa levele.

Polgár, kit önző vágyak, érdek-harczok
Örvénye görbe útra nem ragadt;
Egyházad hű vitéze, nyájas arczok
Kegyéért elvet meg ki nem tagadt;
Ember s barát, ki tisztben munkatársat
Tekinte Istennek küldöttjeül:
Érénnyidet ím e tükörben lássad
S a könycseppben, mely most szemünkben ül.

Hát a család, melyben bölcs pátriárkák
Példájaként kormányzasz lelkeket,
Kik törzsatyjokban testesülve látják
A cél, melyért oly sok szív szenvedett!
Hazát szolgálni titkon, munka révén
S nevelni folytatókul hős fiat:
Érdem, minőt e földi létben élvén,
Csak boldogoknak jó szerencse ad.

Menj, pályatárs, ... menj, óh tisztelt vezérünk
Kivánt nyugalmad révpartjára hát;
De nyomdokid követni hagyd itt vélünk
Aggódo gondod bölcs tapintatát.
Vagy ... itt maradván, egybeforrott szívvel
Legyünk tovább is egy szellemcsalád,
Melyet, ha majd a sír hatalma hív el,
Hálás utókor zeng, magasztal, áld.

Dr. Varga Bálint.

IRODALOM.

Szabó Aladár dr. „Hajnal“ című belmissiói folyóiratából az 5-ik szám 2 és fél íven a következő változatos tartalommal jelent meg: Fölvívás a protestáns egyházakhoz „ev. ifjúsági egyesületek“ szervezésére. Ezután a 2-ik cikkben a szerkesztő buzgó felhívása következik; ebben felmutatja azokat az eszközöket, a melyek birtokában a lelkészek szép, vallásos életet teremthetnének hiveik között. Am, ha ne csak papirosra írva, de tényleges példák által is igazolva látnók már

az evangéliomról való hitvallástétel üdvös áldásait! De hát írhatnak a mi lapjaink ívszámra ékeesebbnél ékeesebb cikkeket az ige erejéről: úgy látszik, csak mindez „kiáltónak szava a pusztában”. Nekünk hangzatos, szépen írott vezércikkek, erős tollharcok tetszenek; de ha azt mondja valaki: „Mi mindnyájan olyanok vagyunk, mint a tisztátalan, és minden mi igazságunk, mint a megfertéztetett ruha” (Ézs. 64, 6): akkor nem hallgatjuk meg a szavát, hanem mindjárt a maradiság, meg mindenféle bornirtság helyegét sütjük a homlokára. A 3. cikkben a Mac'All-féle francia missióról közöl tanulságos részleteket Maszák Viola, a francia protestánsizmus története a XIX. században című nagy munka után. A többi cikkek is tartalmasak s figyelemre méltók. Ajánljuk a folyóiratot az olvasó közönség pártoló figyelmébe.

—
Megjelent és pontosan szétküldetett „A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének jegyzőkönyve. Budapest, 1894. évi április hó 24—27. napjain.” Kiadta Tóth Sámuel konventi jegyző.

—
 „Az 1848—49-iki magyar szabadságharcz története” című illusztrált vállalatból most jelent meg a 15. füzet, a melyben Gracza György a magyar nemzeti bank megalapítását mondja el érdekesen. Az az áldozatkészség, a melyet a magyar társadalom az érc-alap összegyűjtése körül tanusított, egyik legmagasztosabb mozzanatát képezi a szabadságharcznak. A jelen füzet képei is igen sikerültek. Érdekes az 1848-iki kincstári kamatos utalvány fascimiléje. Tudvalevőleg a nagy nemzeti kölcsön felvétele alkalmával ily kamatos utalványokat adott Kossuth, mint pénzügyminiszter az ajándékozónak. A képek a következők: Jellasics táborából: Illyr önkéntesek. (Egykoru rajz.) A szabadságharcz nevezetesebb szereplői a honvédség köréből. (Egykoru arcképek után.) Knezić Károly honvédtábornok. (Egykoru arckép.) Károly Lajos főherceg. (Eredetije a bécsi csász. udv. muzeumban.) Jellasics táborából: Előrsi szolgálat a Drávánál. (Egykoru rajz.) Kincstári kamatos utalvány szelvénye. 1848-iki magyar arany. Csikós guerillák. (Egykoru rajz. Eredetije az országos ereklyemuzeumban.) Gr. Károlyi István 1848-iki arcképe. 1848-iki százforintos magyar bankjegy. Láhner György honvédtábornok. (Egykoru rajz.) Honvéd előrs. (Egykoru rajz.)

—
 Kármán Lajos s. lelkész 17 oldal terjedelmű füzetben kinyomatta Kölcsey Ferencz, Balogh János és báró Wesselényi Miklós 1834-ben tartott három országgyűlési beszédét és „két erdélyi történet”-et 1834-ből. E közleményeket Kármán L., nagyatyja, néhai Kármán Pál ujjverbászi lelkész iratai közt találta, melyeket ő az akkori bácsmegyei követ közlése után írt le. A feledéstől való megóvás indokából kinyomatott beszédeket tartalmazó füzetke ára 10 kr.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Lélekemelő szép ünnepséget** tartottunk a lefolyt tanév utolsó napján, június 30-án délután öt órákor, a kollegium disztermében, a mi nyugalomba lépett s közbecsülésben álló Tüdős János főgymnasiumi igazgatónk tiszteletére. Ott voltak egyházi és polgári társadalmunk részéről Kiss Áron püspök, Simonffy Imre kir. tanácsos, főiskolai gondnok, a lelkészi kar, az összes kollegiumi tanárok, a városi tanács és vármegyei tisztí-

kar több tagja, orvosok, ügyvédek, tanférfiak, polgárok, hírlapírók s az érettségi vizsgát ezelőtt tiz évvel letett pályatársak oly számosan, hogy a nagy terem zsufolásig megtelt a jelenlevőkkel. Csak a nemes tanuló ifjuság volt gyéren képviselve, mivel ekkor már úgyszólván mindenki szünidőre haza távozott. A tisztán családias jellegű összejövetel gyanánt tervezett ünnepség, így lett szélesebb körű s tanügyi jelentőségű jubileummá. A küldöttség által meghívott és szíves éljenzéssel s felállással fogadott igazgatót Géresi Kálmán főisk. tanár üdvözölte, mire az igazgató meghatottan válaszolt. Mindkét beszédet Lapunk más helyén közöljük. Ezután a tiz éves találkozó nevében Mindszenty Imre debreczeni segédlelkész a következő szavakkal üdvözölte a jubilánst: „Mélyen tisztelt Igazgató Ur, Szeretett tanárunk! Örömmel ragadjuk meg az alkalmat mi is egykori tanítványai, kik tiz évvel ezelőtt ezen iskola falai között az érettségi vizsgát letettük, s most ennek megünneplésére s régi emlékeink felújítására egybegyűltünk, — örömmel ragadjuk meg az alkalmat, hogy mikor hosszú s áldásos működése után jól megérdemelt nyugalomba vonul, tisztelőinek seregével üdvözöljük és szeretetünket, hálánkat néhány rövid, de szívből fakadó szóval tolmácsoljuk. Mi mindnyájan tanítványai voltunk — tanítványai vagyunk! Sokan közülünk hallgattuk három esztendőn keresztül. És azon édes emlékek között, melyeket ezen iskola falai közül az életbe elvittünk, a szeretett igazgató tanár úr képe a legkedvesebbek között foglalt helyet. Szeretettel és hálával gondoltunk mindenkor reá. És ha most visszagondolunk azon tiz esztendőre, mely eltelt azóta, hogy ennek az iskolának a falait elhagytuk: lehetetlen, hogy hatását életünkön és jellemünkön észre ne vegyük. Igen! mert nemcsak kétes értékű tudományt adott nekünk, hanem eszményeket is. Kötelesség és munkaszeretete, szerető jó szíve, mely még dorgálásain is átsűgárgzott, igazságszeretete, egyeneslelkűsége mind eszményekké lettek előttünk és ha ma azzal dicsekedhetünk, hogy valami férfiasság, valami kötelességérzet és munkaszeretet van bennünk, ebben része van szeretett igazgató tanár úrnak is, ki szüleink után és tanítóink között a legnagyobb mértékben növelte és ápolta ezeket bennünk. Jól esik látnunk, hogy a kit mi ennyire szeretünk, a kinek ennyivel tartozunk, azt most ily fényes gyülekezet ünnepli. Ez csak ösztönül szolgál nekünk arra, hogy példáját tovább is követni, s eképen méltó tanítványai lenni igyekezzünk ezután is. Most csaknem felszázados működése után pihenni megy. Adja a Gondviselés, hogy a nyugalmat, melyet hosszas és lelkiismeretes működése után oly becsületesen kiérdemelt, sokáig élvezhesse erőben, egészségben, boldogságban; hogy ha mi tiz esztendő múlva újra összejövünk, szeretetünkről, ragaszkodásunkról és hálánkról újra tanúbizonyságot tehesünk előtte. Ennek a mi ev. ref. főiskolánknak pedig adjon az Eg hozzá hasonló jó tanárokat és igazgatókat, kik tanítsák az ifjuságot ne csak tudományukkal a tudományokra, hanem életökkel, jellemökkel és példájokkal: becsületességre, férfiasságra, kötelesség- és munkaszeretetre. Szeretett igazgató tanár urat pedig, ki mindezekre példánykép volt, ismételve kívánom: áldja meg az Isten hosszú élettel. Fáradozásaiért jutalmazza a nyugodt öntudat, jutalmazza az a gondolat, hogy erényeit ápolni igyekszik magában a hálás tanítványok egész serege. Isten áldja és éltesse soká! — Ezzel az egyszerűségében felemelő ünnepély véget ért s mindenki sietett a teljes testi erővel s szellemi üdeséggel nyugalomba vonuló tisztas jubiléummal kezdet szorítani, kívánva neki továbbra is Istentől áldást és kegyelmet. Este igen fényes

és válogatott közönség részvételével több, mint száz terítékű bankett volt, a hol egymást érték a lelkes pohárköszöntők, többnyire mind a jubilált férfiert. Ez örömnapp emléke és hatása szolgáljon példái az utódoknak.

— **A debreczeni egyház köréből.** A presbiterium f. hó 1-én tartott közgyűlésében S. Szabó József újonnan választott főiskolai tanár meghívását elrendelte; az egyházmegyei tanácsbírói állásra szavazatát Könyves Tóth Kálmánra adta. Az egyház tanítóit az iskolaszék útján felszólítja a kézügyesítő tanfolyamon való részvételére. A Várady-Aszalay alapítványra vonatkozólag kimondatott, hogy a kamatokból két 120 és két 150 frtos ösztöndíj alakítatik a végrendelet intenczióinak megfelelőleg. A nagytemplom fedélzetének kijavítását és a felsőbb leányiskola épületének leltározását a presbiterium elrendelte.

— **Debreczeni egyetem.** Mult számunkban tett jelzésünkhöz képest közöljük, miszerint *Hód-Mezővásárhelyről* a debreczeni egyetemre a következő ajánlatok tétettek: dr. Imre József orvos 100 frtot, Miklovicz Bálint, Szeremlei Sámuel, Karancsi Dániel és Pap Imre lelkészek, 50—50 frtot, Zsarkó Imre gazdálkodó 20 frtot, dr. Hódi Mózes ügyvéd 15 frtot, Dobossy Lajos ügyvéd, Bartha Sándor ügyvéd, U. Kardos József, U. Varga István, Bartha János, Oláh Ferencz, Karasz Sámuel gazdálkodók 10—10 frtot, dr. Baksa Lajos polgármester, Kovács János ügyvéd, Tereh Gyula népišk. felügyelő, Szél Ferencz, özv. Majsai Mihályné, Gojdár Mihály, U. Kardos Tamás, U. Kardos Bálint, Bartha Imre, Samu Ferencz, Hódi József, Hegedüs Sámuel, özv. Faragó Sámuelné, Égető István, Vékony József gazdálkodók 5—5 forintot, özv. Zsarkó Ferenczné, Juhász Ferencz, Szél János, Nagy Szabó Pálné, Cz. Molnár Mihály, Jakó János, D. Nagy Péter, T. Szűcs Pál, Kenéz Tamás, özv. Szűcs Tamásné, K. Hódi János, újv. Meszlényi Mihály, kistóp. Meszlényi Mihály, D. Elek János, ifj. Nagy Sándorné, Gojdár Péter, Szűcs T. József, özv. Varga Jánosné, Olasz Tamás, Szél Péter gazdálkodók, Németh Lajos gyógyszer. 2—2 frtot, Garzó Imre mérnök 4 frtot, Török Péter gazd. 3 frtot, Hegedüs Sándor, id. Elek Sándor, ifj. Elek Sándor, Hódi János, U. Szabó János gazd. 1—1 frtot. Ezek összege 534 frt. — Ezen kívül a tanári karból Futó M., Barkász K., Halmi J., Oláh J., Varga A., Sulcz E., dr. Imre J., Szappanos J., Jármí I., Bányai S. 10—10 frttal már beküldöttek 100 frtot; maga az egyház pedig ajánlott 5 ezer forintot részletes fizetéssel.

— **Gyász hírek.** Kegyelettel emlékezünk meg Karsay Sándor győri evang. lelképásztor és püspök nejének, Soós Terézia úrnőnek, élete 80-ik és boldog házassága 56-dik évében mult hó 25-ikén történt elhunytáról. Temetése méltó részvét mellett ment végbe. Legyen áldott emlékezete! Az agg püspök bánatba merült szívét pedig erősítse, vigasztalja s nyugtassa meg Isten, a feltámadás és örök élet hite által. — Dr. Kovács István, Békés vármegye tisztii főorvosa s a békés-bánati ev. ref. egyházmegye egyik lelkes tanácsbírája június 30-án elhunyt, 64 éves korában. Egyházi és iskolai ügyeink iránt mindig melegen érdeklődő s úgyszeretettel munkás férfi volt, kinek elhunytja szélesebb körben okozott fájdalmat s részvétet. Béke poraira! Gyászoló özvegyének örízője s vigasztalása legyen az Ur!

— **A főiskolai nyilvános olvasóterem forgalma az 1893/4. évben.** *Látogatók köre:* Városiak: 131; hit-tanhallgatók: 255; jogászok: 376; más tanszakbeliek: 1800; összesen: 2562. — *Használt művek neme:* szép-irodalmi vegyes: 1854; hittani: 202; jogtani: 134; történelmi: 405; természettani: 342; bölcsészeti: 89; összesen: 3026. Ezek között magyar nyelven írott mű volt 2774, idegen nyelvű: 282.

TARTALOMJEGYZÉK: A vallástanítás kérdéséhez. Vidéki. — Tárcza: Jób könyve. Sass Béla. — Tudós János. Dóczy Imre. — Beszéd. Géresi Kálmán. — Tudós János válasza. — Életrajz. — a — r. — Óda. Dr. Varga Bálint. — Irodalom. — Külön-félék. — Hirdetések.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

Dr. ERDŐS JÓZSEF és Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat.

A *karczagi* ev. ref. elemi népiskolánál a II-ik, III-ik és IV-ik fi-osztályok párhuzamosítása folytán három segédtanítóságra pályázat nyitattik. Javadalma egyenként: lakbérrel együtt évi 360 forint készpénz, évnegyedenként előre fizetve az egyház pénztárából.

Pályázhatnak ev. ref. vallású okleveles tanítók, képezdét most végzettek is. A megválasztott köteles a tiszántúli ev. ref. egyházkerület A) tanterve szerint valamelyik párhuzamos fi-osztályt vezetni. Előnye van az orgonázásban jártasnak. Szükség esetén temetésre járni is köteles. Az állomás f. évi szept. 1-én elfoglalandó. A kellőleg felszerelt kérvények 1894. *julius 14-ig* bezárolag nyujtandók be alólirotthoz.

Karczag, 1894. június 26.

Hajnal Elek,

2—2

ev. ref. lelkész és isk. széki elnök.

Pályázat.

A *karczagi* ev. ref. gymnasiumnál az 1894—95. tanévre betöltendő a *magyar-német*, esetleg *latin-német* tanszék.

Heti óraszám 18—20.

Ezen állással, ha okleveles tanár választatik, 1000 frt törzsfizetés s 200 frt lakáspénz, ha pedig képesítéssel nem bíró helyettes tanár választatik, 800 frt fizetés jár, évnegyedenként előre fizetve.

A megválasztott tanár állomását 1894. szept. 1-én tartozik elfoglalni.

Pályázhatnak protestáns vallású tanárok és tanárjelöltek. A megválasztott oklev. tanár egy évi sikeres működés után véglegesítettén, kötelezett tagja a tiszántúli ev. ref. tanári nyugdíjintézetnek. A fentartó testület belépett az országos tanári nyugdíjintézetbe úgy, hogy a tanárok csak a fizetésük után járó százalékot fizetik.

A helyettes tanáru alkalmazott oklevele megszerzése után nyomban rendes tanári fizetést kap.

A pályázók folyamodványukat életkoruk, tanulmányaik s a véderőhöz való viszonyukra vonatkozó okmányaik kíséretében f. évi *julius 14-ig* alólirotthoz küldjék be.

Karczag, 1894. június 25.

Hajnal Elek,

2—2

az igazgató tanács elnöke.

Pályázat.

A *fehér-gyarmati* ev. ref. egyház elemi népiskolájában egy újonnan szervezett *tanítónői állásra* pályázat nyittatik. Fizetése egy évre: 400 frt havi részletekben, három öl fa beszálítva, hat köből kollektá buza a gondnoktól átvéve. Lakást egyelőre az egyház nem adhat, mert nincs. Kötelessége: a II—VI. leányosztályokban női kézimunka-tanítás szerdán és szombaton délután; az iskolaszék által kijelölendő leányosztályok tanterv szerinti tanítása.

A megválasztandó állását köteles f. év szept. 1-én elfoglalni.

A pályázók ev. ref. vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanítói képesítettségüket, eddigi szolgálatukat feltüntető okmányokkal felszerelt folyamodványukat alantírt iskolaszéki elnökhöz f. évi *július 15-ig* küldjék be.

Fehér-Gyarmat, 1894. jun. 20.

Fábián Károly,
iskolaszéki elnök.

2-3

Pályázat tanári állásra.

A *h.-nánási* ev. reform. hat osztályú gymnasiumban üresedésbe jött: 1. *német-magyar*, esetleg *német-latin* és 2. *történelem-latin* nyelvi tanári székekre a pályázat meghosszabbított.

Fizetés: minden egyes tanszéknél 1200 frt lakbérrel együtt, az egyház pénztárából évenként előre fizetve. A kívánt oklevéllel bíró egyén egy évre, mint ideiglenes rendes tanár alkalmaztatik s csak ezen idő alatt kifejtett sikeres működése után állandósíttatik, amikor is a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanárok gyám és nyugintézetének, esetleg az országos középiskolai tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagja leendő.

Nem okleveles, de szaktárgyaiból vizsgázott egyén csak helyettes tanári minőségben és csak egy évre választatik 900 frt évi fizetéssel, de ha ez idő alatt a kívánt tárgyakból oklevelet szerez és sikeres működést mutat fel a következő évben mint rendes tanár állandósíttatik. Végre, ha okleveles, de nem a hirdetett tanszakra képesített egyén választatnék, az szintén csak helyettes tanári minőségben és csak egy évre alkalmaztatik, fizetése azonban 1200 frt lesz.

Pályázhatnak protestáns vallású okleveles tanárok és tanárjelöltek.

A megválasztott egyén állomását f. év augusztus végén, legkésőbb szept. 1-én köteles elfoglalni, s a rendes tanárnak megválasztott, ha családostól, 40 frt, ha pedig nőtlen, 15 frt költözködési általányt kap; ez összeget azonban,

ha állomását 3 év letelte előtt elhagyja: vissza tartozik téríteni.

A pályázati kérvények keresztlevéllel, esetleges katonai szolgálatokat igazoló irattal, továbbá végzett tanulmányaikat feltüntető hiteles okmányokkal, végre orvosi bizonyítvánnyal felszerelve f. évi *július 25-éig* az ev. ref. egyháztanács elnökségéhez küldendők.

Kelt H.-Nánáson az ev. reform. egyháztanács 1894. július 2-án tartott üléséből.

Kállay Imre,
főgondnok.

1-2

Benkő Lajos,
ev. ref. lelkész-elnök.

Pályázat.

A *kis-újszállási* államilag segélyezett ev. ref. főgymnasium igazgató-tanácsa a következő rendes tanszékekre hirdet pályázatot:

1. Német-magyar nyelv és irodalom.
2. Óclassica-philologia.

E tanszékek a nagyméltóságú vallás és közokt. m. kir. miniszter úr kinevezése alá esnek, az alkalmazott azonban egy évi sikeres működés után fog állandósíttatni.

Csak ev. ref. vallásúak pályázhatnak. Mindaddig, míg az orsz. tanárai nyugdíj életbe nem lép, a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanári nyugdíj és gyámintézetnek köteles tagjai lesznek.

Oklevéllel nem bíró tanárjelöltek is pályázhatnak, mely esetben mint helyettes tanárok nyernek alkalmazást helyettes tanári fizetéssel.

A rendes tanár fizetése 1200, azaz egyezerkétszáz forint (2400 korona) kétszáz forint lakpénz (400 korona) és négy ízben 50—50 frt (100 korona) ötödéves pótlék.

A helyettes tanár fizetése 800, azaz nyolcszáz forint (1600 korona).

A megválasztott s megerősített tanárok tanszékeiket székfoglaló értekezéssel tartoznak elfoglalni.

A pályázók a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz intézett folyamodványaikat legkésőbb f. évi július hónap 31-ig az alólírott elnökségnél nyujtsák be.

E folyamodványukban életkoruk, vallásuk, családi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyaik, képesítésük, eddigi netáni alkalmazásuk, okmányokkal igazolandók.

A kinevezett vagy megválasztott folyó évi szeptember hó 1-ső napján tartozik hivatalát elfoglalni; szükség esetén köteles más rokon tantárgyakat is előadni.

Kelt Kis-Ujszálláson, az ev. ref. főgymn. igazgató tanácsnak 1894. évi június hó 17-én tartott ülésében.

1-2

Gulyás Lajos,

ev. ref. lelkész, ig. tan. elnök.